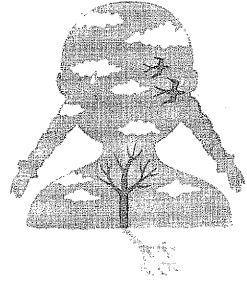

„NEBASNIČKY“

Milena Lukešová pro starší i mladší čtenáře jsme už na této dvojstránce připomněli v loňském roce. Její nejnovější knížka – Nahej v trní – vyšla konečně (po několikaletých rozpacích) v nakladatelství Albatros. Nepřeženeme, když nazveme tuto sbírku civilních a na dřeh jdoucích momentek událostí české poezie posledních let. (A zdaleka nejen dětské.) Začátkem tohoto roku vyšla také nová knížka M. Lukešové adresovaná předškolním dětem – Kde dávají sloni dobrou noc. Kómen v botě vyšel před osmdesát lety v dnes už klasické sbírce Bačkůrky v mechu.

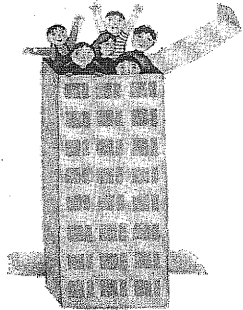

**Milena Lukešová
KÁMEN V BOTĚ**

Už vím, kamínku, tak to ty, to tys mi vlezl do boty. Už at jsi venku – roz dva tři.

Kamínke do bot nepatří. Poslušně řekl: – Hm, to jistě. Jenomže ležet celý den pořád jen na tom jednom místě, když bota zná každák kout – Chtěl jsem se trochu proběhnout. Děkuji...

A jak letěl stranou, zvalal ještě: – Na shledanou!

děti hrají divadlo

Koncem loňského a začátkem tohoto roku jsme rozeslali na adresy vedoucích dětských souborů, kteří se v této roli ocitli docela nedobrá, a nemají tudíž žádné zkušenosti nebo mají zkušenosti jen útržkovité, pět otázek:

1. Kdy jste s dětmi začal(a) pracovat a kde?

PRVNÍ POMOC

2. Jak jsou děti ve Vašem souboru staré?
3. Kolikaletný je Váš soubor?
4. Z čeho máte v současné době největší radost nebo nejlepší pocit, hodnotíte-li svou práci s dětmi?
5. S čím si v současné době nevíte rady, na jaký problém při práci s dětmi narazíte?

Každého z adresátů jsme požádali o maximální upřímnost a věcnost, abychom nashromáždili řadu konkrétních, skutečných a typických problémů, s nimiž se setkává ten, kdo začíná pracovat s dětmi. Problémy které se takto nakupí, pak budeme dávat k dispozici těm, kteří mají s dětmi naopak dlouholeté zkušenosti, kteří jsou v dramatické výchově s loutkou i bez ní odborníky, aby se k nim vyjádřili a navrhli, jak by eventuelně v daném případě postupovali oni. I když jsme naší – chcete-li – poradnu odstartovali korespondencí s vyplívacími lístky, věříme, že se co nejdříve ozvou i ti, které jsme zatím jmenovitě neoslovili – prostě proto, že o nich nevíme. Těšíme se i na vaše odpovědi, dotazy, problémy, pohybnosti. Pište nám na adresu: Československý loutkář, Mrštíkova 23, 100 00 Praha 10.

Z prvních reakcí jsme vybrali dopis začátečnicka, či přesněji začátečnice, která – ležet celý den pořád jen na tom jednom místě, když bota zná každák kout – Chtěl jsem se trochu proběhnout. Děkuji...
A jak letěl stranou, zvalal ještě: – Na shledanou!

V odpověď na dopis, který by asi nebyl oveditelný, kdyby se ze svých prvních zkušeností uznali stejně upřímní i jiní, upozorňujeme zkrácenou verzí článku, jež pro metodické periodikum východočeského KKS Meadská připravila v roce 1977 učitelka LŠU v Jablonci nad Nisou JANA VOVRUBOVÁ.

Vedoucím recitačního nebo dramatického kroužku se můžeme stát, ani nevíme jak. Podlehli jsme vnitřnímu nutkání a možná i troše vnějšího tlaku a dali se ke svolení

strhnout počátečním nadšením. Anebo k němu váhavě přistupujeme plni nedůvěry ve vlastní síly. Před námi je lákavý cíl, ale jaké jsou cesty, které k němu vedou? Tu vzpomínáme na své předchozí zkušenosti. Ozívujeme v paměti, co jsme o této práci s dětmi četli a slyšeli. V hlavě se nám začínají honit různé nápady, ale sotva o nich

začneme uvažovat konkrétně, zdají se nám „nemožné“, nedůvěřujeme jim a často je zapudíme hned v zárodku. Proto se rádi uchylujeme ke vzoru, ke zkušenosti těch, kteří už v tomto oboru pracují déle. Cizí zkušenosti však jsou miněny jako příklad, jako pomůcka pro vlastní tvořivou cestu, jako inspirace k vlastnímu experimentu.

Tak je také nutno chápat i tuto „první pomoc“.

K provokování příkladů přistupujeme se zvědavostí, co to udělá, když totéž zkusíme my. Sledujeme, v čem bude výsledek rozdílný a v čem shodný – a proč!

Před námi je příprava na první schůzku se souborem. Jaká bude? Těšíme se a máme trochu strach. Tréma. To je pocit, který nás bude od nynějška často provázet, sužovat nás. A který budeme pronásledovat – v sobě i v dětech.

- Jak se budou cítit děti? Jaké vůbec budou? Známe je...? Jsou všechny děti stejné staré? Znájí se dobře, povrchně, vůbec ne? Vybrali jsme si je sami, nebo byly někým doporučené, či se snad samy do souboru přihlásily? Co od nás a od práce očekávají? Co očekávají my od nich? Se všemi těmito otázkami si budeme muset hned pro první schůzku poradit. Jsou nesmírně důležité pro naši společnou práci.
1. Vzájemné seznámení
 2. Soustředění pozornosti
 3. Uvolňování zábran
 4. Techniku řeči
 5. Práci na herecké etudě

Kromě prvního bodu budeme všechny body zařazovat do schůzek pravidelně s různými variacemi, od jednoduchých k obtížnějším a složitějším. Kromě toho zařadíme vždy nějaký speciální bod, který bude udávat hlavní směr a cíl schůzky.

1. Vzájemné seznámení
Sesedneme se všichni do kruhu. Každý se představí a krátce poví něco o sobě: věk, záliby, třída, rodina apod. Začít může, kdo se přihlásí. Nemáme-li v kroužku odvážlivce, jsme nuceni vyvolat. Určíme prvního, nejlépe po svém boku. Udáme směr pro kruhu. Děti se rozpraví. Každému musíme dát najevo, že nás jeho vyprávění zajímá. Všichni se vzájemně poslouchají.

Nato přikročíme ke hře s jmény: Sesedneme se do kruhu na zem, ne příliš těsně vedle sebe. Budeme tleskat rytmem na dvě doby. Zpočátku můžeme všichni připojit

slovní doprovod: „Raz – dva.“ Každý si uvědomí své jméno na dvě slabiky [Jára, Otík, Jana]. Vytukáme rytmsu na bubíněk, děti jej tleskají a výrazně připojují svoje jméno. Nadále doprovázíme děti na bubíněk. Celá forma je složena ze dvou taktů: jeden bude pouze vytleskáván, ke druhému děti připojí své jméno. Všichni tleskají, ale jméno říká vždy jedno dítě slovem. Označíme, kde začneme a kterým směrem půjde stařeta pro kruhu. Nezrychlujeme ani nepomalujeme. Totéž v opačném směru. Všichni musí mít rytmsu „v těle“, aby mezi jednotlivými taktly nevznikaly trhliny. Variace: Všichni tleskají jeden takt s bubínkem, a druhý takt bubíněk ztichne, hráči cítí tleskání „v duchu“, je ticho. Opětne rytmické navázání s bubínkem. ● Totéž bez doprovodu bubínku. Pouze takt tleskání a takt „ticha“. ● Totéž. V „tichém“ taktu děti zvyrazňují rytmsu pohybem paží a trupu. ● Totéž. V „tichém“ taktu a pohybem všichni simultánně připojují své jméno. ● Totéž. K tichému taktu postupně připojují své jméno pro kruhu. ● Postupujeme od jmen do jiných významových okruhů: rodina, jídlo, rostliny, města, věci...

Tato cvičení zařazujeme podle potřeby a přání dětí průběžně. Posilují rytmické citění, vyžadují plně soustředění a procvičují plnělné předvádění „stařety“ partnerovi.

2. Soustředění pozornosti

Děti se postaví do kruhu dál od sebe. Vedoucí vyklepává na bubíněk různé rytmické figury. Určitou figuru necháme znít delší chvíli ostinato (opakovaně), aby si jí děti zapamatovaly. Děti se rytmicky vyjadřují tleskáním, plácáním, lusknáním, před sebou, kolem sebe, kam až dosáhnou rukama. Rytmické figury obměňujeme a střídáme různé co do rychlosti i co do síly. Děti se snaží vystihnout každou změnu i odstín přesně.

3. Uvolňování zábran

Upoutáním pozornosti k předchozím činnostem jsme si připravili půdu pro to, aby se děti učily soustředit se, nemyslely na strach a neměly čas uvědomovat si svou bezradnost. Uvedená cvičení jsme dosud prováděli na místě, v sedě nebo ve stoje. Nyní přistupujeme k pohybovému vyjádření celým tělem. Organicky navazujeme opět na předchozí cvičení.

Děti se rozestoupí do kruhu, aby měly mezi sebou více místa než na upažení. Vedoucí bubnuje ostinato určitou rytmickou figuru. Děti reagují pohybem. Nohy jsou nejprve jakoby přilepeny k zemi. Pohyb od hlavy přes paže a trup až k nohám. Nohy se odlepují od země. Celé tělo je na místě v rytmu. Po určité době rytmus vystřídá. Navodíme dětem představu, že stojí uprostřed imaginárního kroužku. Je to jejich vlastní prostor pro pohyb, do něhož jim nikdo nemůže vstoupit a z něhož zatím samy nemohou ven. V něm je možno pohybovat se podle libosti, zaplnit ho různými směry, pohybem paží nad hlavou, pohybem paží a nohou, kam až dosáhnou. ● V pohybu vyjít ze „svého“ kroužku a zaplňovat celý prostor rovnoměrným pohybem. Nenařádat na sebe a vzájemně se vyhýbat – hledat si své místo v vyplněném „světě“. Nedorozumívat se s nikým. ● Na znamení zastavit, zůstat na místě. Zachovat si přitom pocit intimity (jako v přeplněném tramvaji). ● Podle rytmu bubínku znovu vytvořit velký kruh. Děti jdou pochodovým krokem, zachovávají kruh: cuptají po špičkách, ● jdou po patách, ● po vnitřních stranách chodidel, ● s vysokým zvedáním kolien jako čáp (propínat špičky!), ● jednou nohou na

plně chodidlo, druhou na špičku, patu, vnější a vnitřní stranu, ● vystřídát nohy, ● táhnout chodidla po zemi, ● vyrovnaná vznosná chůze s hlavou vzhůru, jako by byla na gumičce přitahována ke stropu. Pro různé způsoby chůze hledáme motivaci. Udáváme dětem situaci. Všichni reagují simultánně: Je podzim, všude je plno suchého listů. Vítr je navál do kupy. ● Cesta je plná širokých kaluží, cáká bláto, postfíká oděv, promáčí boty. ● V zimě jdeme vysokým sněhem po vysypávaných stopách, nohy se těžce odlepují od sněhu. ● V létě jdeme bosí v trávě, pak po rozpalém písku...

Zatím jsme vycházeli z předchozích cvičení a zůstávali u takových okolností, které se váží na různé způsoby chůze. Je třeba, aby si děti pozvolna uvědomovaly, jak se chovají v různých situacích, co dělají, jak se cítí a proč. K tomu slouží cvičení, v nichž zaměřujeme pozornost k vlastní osobě, k pochodům ve vlastním těle. Jde o uvědomění si svalového tonu ve vztahu k určitým situacím. Zároveň si připravujeme půdu pro cvičení techniky řeči.

4. Technika řeči

Vycházíme z Techniky řeči starších dětí od Šárky Štembergové. Různá cvičení modifikujeme vlastními nápady. Tuto metodiku by měl prostudovat a osvojit si každý, kdo pracuje s dětmi v této oblasti.

5. Práce na herecké etudě

Dovolil-li nám to časové dispozice a nejsme-li všichni příliš unaveni, můžeme ještě na závěr zadat dětem hereckou etudu, která bude opět vycházet z toho, co jsme dělali v předchozích činnostech. Etuda probíhá individuálně. Sesedneme se všichni do velkého kruhu, uprostřed něhož nám zůstane dostatek místa pro hru. Námět etudy: Jdu po ulici a najednou mi do boty zapadne kamínek. Cesta ulicí je konkrétní cesta, kterou chodím do školy. Řešení je bez nápovědi. Teprve až se všichni vystřídají, nastává bližší objasnění situací, které mohou nastat. Např. Jdu po ulici a netuším, že se mi něco přihodí. Motivace chůze podle různých okolností (obchody, výlohy, kopání do něčeho při chůzi, sbírání listů...) Kamínek v botě na svou přítomnost upozorní píchnutím na konkrétním místě při došlápnutí. Musíme to zaznamenat a dát to najevo. Soustředíme pozornost k postiženému místu. Musím našlapovat tak, aby mě kamínek nepíchal. Snažím se ho dostat na místo, kde by nepřekážel. Sklopávám ho a snažím se zbavit obtíže, aniž se zatím zouvám. Teprve když žádný z těchto pokusů nevede k nápravě, musím se zastavit, zout, botu vykapat... To je vysvětlení situace, která nemá dětskou vynalézávost svázat, aby všichni dělali stejné pohyby, nýbrž naopak podnitit. Má ukázat, co se všechno v krátké chvíli může přihodit a co si ani neuvědomujeme. Obměňujeme námět: místo kamínku hřebík.

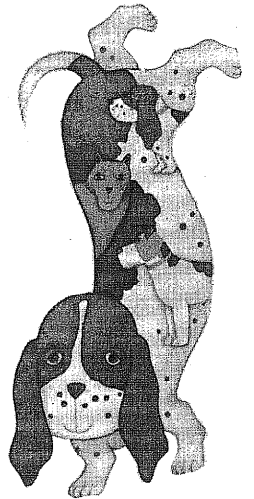
Po těchto různých disciplinách, které jsme na počátku naší práce probrali, vidíme, že se nám podařilo navodit dobrou atmosféru. Dětem se pracuje dobře, i když se nevede všem stejně. Během práce si musíme všimati bedlivě všech dětí, abychom k nim našli individuální přístup. Snažme se pracovat s humorem – je to velký pomocník, který uvolňuje zábrany a navozuje pocit důvěry.

Z uvedených možností samozřejmě můžeme zkusit na jedné schůzce jenom některé, jiné necháme na příště. Nelituje však času na tyto činnosti a nespěchejme hned s nácvikem textu hry. Uvidíte, že se vám takto bude pracovat lépe.

JANA VOVRUBOVÁ

OSTINATO

Stále opakování tématu v některém hlasu (často v basu). Příslovce ostinato = tvrdostijně. [Lumír Klimeš: Slovník cizích slov, SPN, Praha 1981, str. 496]

**TECHNIKA ŘEČI
STARŠÍCH DĚTÍ**

je základní práce týkající se metodiky hlasové výchovy dětí. Jana Vobrubaová nepřehání, píše-li, že tuto metodiku „by měl prostudovat a osvojit si každý, kdo pracuje s dětmi“. Šárka Štembergová-Kratochvílová připravila Techniku řeči starších dětí nejprve pro Knihovnicku Divadelní výchovy, která na přelomu 60. a 70 let vycházela v Ústavu pro kulturně výchovnou činnost (tehdy ještě ÚDLUT); Technika byla jejím 1. svazkem (1969). V druhém vydání vyšla v OKS Příbram a ÚDPM JF Praha v roce 1980.

Třetí vydání připravilo OKS Gottwaldov o dva roky později. Nejdosavadnější vydání vydání Ústřední dům pionýrů a mládeže Julia Fučíka v Praze (Havlíčkovy sady 58, 120 00 Praha 2) publikaci K činnosti záměrových kroužků recitačně dramatických, do níž zařadil práci Šárky Štembergové v plném znění. Obsah Techniky řeči starších dětí: Základy metodiky. Dech. Aktivita těžiště a práce bříšní stěnou. Hlas. Artikulace (vokály, souhlásky, jazyk, čelist, rty, častější vady výslovnosti souhlásek). Rytmsu. Sdělovací cvičení. Modulace. Jak sestavit rozvíčku. Zvěřem. Texty a cvičení.

Dvoustranu připravuje Jaroslav Provazník

Ilustrace Lenka Vybíralová